

HOGY AZ 1848–1849-ES FORRADALMAT ÉS SZABADSÁGHARCOT ÉS HŐSEIT MAGUNKÉNAK ÉREZZÜK...

Katona Tamás – Ráday Mihály: *Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei. III. – Arcok és sorsok. Hol sírjaik domborulnak.*

Szerk. Csorba László.

■ Az 1848–1849-es forradalom és szabadságharc sok szempontból nehéz téma. Sokan elcsépeltnek érzik, sokaknak csak az iskolai történelem- és magyarórákat juttatja eszébe, sokaknak csak Petőfit és Kossuthot jelenti. Nehéz 1848–1849-ről úgy beszélni, írni, hogy a közönség feltétel és fenntartás nélkül nyitott legyen rá, úgy, hogy a mondanivaló új és érdekes legyen, és közben megalapozott és hiteles is, sőt esetleg hassanak is a befogadóra az olvasottak. A Corvina Kiadónál megjelent kiadvány mégis megpróbálta ezt teljesíteni, és az eredmény előtt kalapot kell emelni.

A Katona Tamás egykori országgyűlési képviselő, történész és Ráday Mihály operatőr, rendező, televíziós szerkesztő neve által fémjelzett, Csorba László történész által szerkesztett kiadvány egy „nagyobb egészbe” illeszkedik: egyrészt egy sorozat harmadik, befejező kötete, másrészt a Magyar Televízió sorozatának (Ráday Mihály és Katona Tamás műsoraként futott) is a lenyomata részben. A sorozat első kötete magáról a szabadságharcról, az eseményekről szólt, a máso-

dik követte az emigrációba a történések „hőseit”, a harmadik kötet pedig magukról a „hősökről” szól – az ismertekről és az ismeretlenekről egyaránt.

A kiadvány első pillanatra két okból is szokatlan. Egyrészt közel 450 oldalas, igencsak impozáns külsejű és tömegű, másrészt megnyerő a minősége, a könyvben szereplő mintegy kétezer színes fénykép is figyelemre méltó. Az olvasók hajlamosak – tapasztalatok alapján – azt gondolni, hogy a komoly, szaktudományos munkák külalakja „szürkébb” és szerényebb, és főleg a tudománynépszerűsítő, ismeretterjesztő kiadványok látványosak, de szerencsére ebben a kötetben a két jellemző egyesült.

A könyv elején Ráday Mihály – aki idén júliusban hunyt el – ismerteti a kötet keletkezésének részleteit, körülményeit, azt, hogy az emlékhelyek bemutatása már az első kötettől kezdve csak részben követi a televíziós műsort. Bár az előszóban nem szerepel, de a teljes képhez hozzátartozik, hogy Katona Tamás történész már nem érthette meg a könyvek megjelenését, illet-

ve a harmadik kötetben helyét részben Csorba László vette át, vele vált újra teljessé az alkotói csapat Katona 2013-as halála után.

A könyv nagy részét az *Arcok és sorsok* című rész teszi ki, mely alfabetikus sorrendben mutatja be az 1848–49-es események nagy alakjait helyszínekhez kapcsolva őket. A „bemutatók” hossza igencsak változatos, van, akinek közel húsz oldal jutott, van, akinek csak kettő. Ám nem a terjedelem, sőt még csak nem is az illusztrációként beillesztett képek a fontosak és az igazán izgalmasak, hanem a stílus, a forma, amit a kiadvány megálmodói, szerzői, szerkesztői választottak. Az 56 ismert vagy néha kevésbé ismert személyiséget beszélgetésekből ismerjük meg, az életrajzi, illetve történeti adatokon, tényeken túl érdekességeket, kevesek által hallott történeteket ismerhetünk meg. A szerzők, illetve a szerkesztő beszélgetnek egymással a történelmi alakok életének sokszor alig ismert epizódjait felvillantva, illetve összekapcsolva őket a képeken látható helyszínekkel. Az illusztrációk között minden személy esetében találunk szobrokról – leggyakrabban mellszobrokról – készült fényképeket is, így könnyen magunk elé tudjuk képzelni az illetőt, akiről a leírtak szólnak.

Az id. Adrássy Gyulával kezdődő és Wesselényi Miklóssal végződő névsor nagyon változatos, Kosuth Emíliától Römer Flórison át Teleki Blankáig a kor izgalmas, cselekvő alakjairól beszél. Nehéz lenne a több mint félszáz történelmi figuráról, illetve a hozzájuk kapcsolódó emlékhelyekről leírtakat összegezni – sőt nem is lenne jó ötlet – hiszen épp ez az, ami a kötet lényegét, magját adja, amiért kézbe kell venni és elolvasni. A kötet al-

kotói a „beszélgetés” forma által olyan módszerre, megoldásra találtak, mely az igencsak adatgazdag, információdús szöveget is élvezetessé, olvasmányossá teszi. A szerzők és a szerkesztő beszélgetése, az elhangzott, illetve a leírt történetek a „helyeket” élővé teszik, házakat, kastélyokat, utcákat, tereket és szobrokat emelnek ki a műemlék és emlékhely szavak néha szinte semmitmondó homályából, tartalmat, értelmet adnak nekik.

A kötet egyik nagy erénye, hogy még a történelemben jártas olvasók és a történelem iránt érdeklődők számára is tud újat mondani és mutatni, hisz még például Petőfi Sándor kapcsolatát, kötődését Kis-kunfélegyházához vagy Aszódhoz sokan ismerik, azt kevesen tudnák megmondani, hogy mi köze a forradalom költőjének Borjádhoz vagy épp Csöngéhez. De ez a gondolat nemcsak a helyszínekre érvényes, hanem a kötetben szereplő személyiségekre is, hiszen a művészettörténész, régész, politikus Pulszky Ferenc vagy Veres Pálnénak (aki Brunsvik Teréz barátnője és törekvéseinek folytatója volt) nevét sokkal kevesebben ismerik, mint Arany Jánosét vagy Vasvári Pálét.

Az *Arcok és sorsok* rész gazdag és látványos képanyagának, illetve az emlékhelyek alapos megismerésének egy érdekes, és részben logikus és érthető velejárója, hogy az olvasónak kedve támad a Kárpát-medencében kirándulni. A kötet nyomán érdekes tematikus kirándulásokat, hosszú hétvégéket lehet megtervezni tágabb hazánk és múltunk megismerése érdekében.

A kötet második, terjedelmileg szerényebb – közel ötven oldalas – része, amely a *Hol sírjaik domborulnak* címet viseli, részben épp az ellentéte a kötet első felének: nem

a forradalom és szabadságharc ismert szereplőinek állít emléket, hanem az akár névtelen honvédeknek – kiknek emlékét néha csak egy-egy megfeketedett, mohás sírkő, közös emlékhely őrzi az egykori Nagy-Magyarország valamely szegletében. Természetesen a fényképes lista nem törekszik a teljességre, de a szerzők igyekeztek Magyarországról és a határokon túlról minden ismert sírt bemutatni, illetve fáradságos munkával, kiszállások alkalmával új sírokat felfedezni. Ráday Mihály egy a kötet megjelenése kapcsán készült interjúban elmondta, nem titkolt céljuk volt, hogy az emberekben tudatosítsák ezeknek az emlékhelyeknek a fontosságát, azok emlékének a fontosságát, akik 1848–1849-ben honvédeknek mondhatták magukat. Nemcsak az lenne a feladatunk, hogy ápoljuk és őrizzük ezeket a sírokat, építáriumokat, emlékműveket, hanem az is, hogy megértsük, hogy ezek a „mi” honvédjeink, hogy március 15-én nem feltétlenül vagy nemcsak Kossuth Lajosnak, Széchenyi Istvánnak, Deák Ferencnek vagy épp Petőfi Sándornak lehet, kell emléket állítani, hanem sok Kárpát-medencei településnek meglehet a saját március 15-éje, a saját emlékhelyénél. Csernátonban kimehetnek Balog Izre sírjához, Ballassagyarmaton pedig Antony Béla sírkövéhez, Szatmárnémetiben Kiss Gedeonéhoz, Pakson Kocs Gáboréhoz, akkor is, ha ők nem szerepelnek a történelemkönyvek lapjaiban név szerint.

A honvédsírok fényképei a kötetben egész kisméretűek, fehér-feketéek, alattuk a név és helységnév áll. Ábécé sorrendben elrendezettek, ami plusz mondanivalót ad a résznek – hiszen így még jobban érzékeljük azt, hogy a Kárpát-medenceben

mindenhol vannak ilyen sírok, hogy ezek az események átíveltek a mai határokon, hogy ez a magyarság közös múltjának a része, kollektív tragédiánk és büszkeségünk egyben. Ugyanígy többletjelentést hordoz a fekete-fehér képek használata a színes illusztrációk helyett, tisztelet, főhajtás és kegyeletlerovás is van benne.

A kötetet egy-egy impozáns helynév- és névmutató zárja, amely nemcsak ebben a harmadik kötetben, hanem mindhárom kiadványban (*Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei. I. – Események és helyszínek és Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei. II. – A száműzöttek nyomában az előző két könyv címe*) segíti az eligazodást.

Bár a tavaly megjelent *Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei. III. – Arcok és sorsok. Hol sírjaik domborulnak* című kötet stílusa, szerkezete által élvezetes és olvasmányos, mégsem egy könnyű olvasmány, amit pár nap alatt „letud” az olvasó. Közel ötszáz oldal tömény információ, közel ötszáz oldal történelem, történetek, amikre érdemes emlékezni, történetek, amelyek néha szívet melengetők. Elrettentő az oldalszám, elrettentő, hogy milyen nehéz a könyv – tipikusan nem a nyaralásra elcipelt olvasmány ez.

Ráday Mihály egy interjúban azt mondta, esetleg úgy kell olvasni, hogy az ember minden este elolvas egy-egy személyhez kötődő részt, bár lehet, lesz, aki többre kíváncsi egyszerre. Ugyanitt érdemes megjegyezni, hogy ez a kötet tipikusan olyan kiadvány, amit jó volna, ha a tanárok bevinnének az iskolába a kötelező tankönyv mellett, és felolvasnák, közösen elolvasnák az adott óra tananyagához kapcsol-

lódó részt, hiszen a könyv néha szinte anekdotikusnak ható története emberibbé, kézzelfoghatóbbá teszi a sokszor szinte pátosszal felidézett forradalmat és szabadságharcot.

A kötet hátoldalán található ajánlóban Ráday Mihály úgy fogalmaz, hogy „önmagában is megáll a mű, de még szórakoztatóbb a másik kettővel összeolvasva”. Szórakoztatóbb és információgazdagabb is a teljes „trilógia”, mégis azt kell mondanunk, hogy ez az egy könyv is elég, elég lenne, ha legalább ezt elolvasná minden magyar – a Felvidéktől Budapesten át Erdélyig, és máris közelebb éreznék magukhoz a magyar történelem egyik legfontosabb szeletét.

Az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc emlékhelyei. III. – Arcok és sorsok. Hol sírjaik domborulnak szakkönyv és ismeretterjesztő kiadvány is egyszerre, bárkihez, mindenkihez szól. Valamilyen szinten „közönségkönyv”, hiszen a nagyközönség számára is jó olvasmány lehet, és sokakhoz közelebb hozhatja azokat az eseményeket, figurákat, amiket, akiket mondhatni hagyományos módszerekkel ismertettek meg velünk még az iskolában, amikor ezek egy kicsit elvesztek a matekpéldák és kémiai kísérletek között. Ez a kötet lehetőség, hogy (újra) megismerjük az 1848–1849-es forradalmat és szabadságharcot, hogy megszeressük, a miénknek érezzük.

Tóth Gödri Iringó

